

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto osasto

valtiovarainministerio@vm.fi

Viite: Lausuntopyyntö VM 079:00/2013
Asia: Lausunnon antaminen metropolialueen esiselvityksestä

Pyydettyä lausuntonaan viitteessä mainitun lausuntopyyntöne johdosta ilmoittaa Helsingin seudun ympäristöpalvelut –kuntayhtymä (jäljempänä HSY) kunnioittavasti seuraavaa:

1 Taustatietoa

Helsingin seudun ympäristöpalvelut on kuntayhtymä, joka tuottaa ympäristöpalveluita Helsingin seudun asukkaille ja yrityksille. Sen toimialana ovat jäte- ja vesihuolto sekä seututietopalvelut. HSY aloitti toimintansa 1.1.2010.

Helsingin seudun ympäristöpalvelut –kuntayhtymä HSY muodostettiin yhdistämällä lakkautettavan YTV:n jätehuoltolaitos sekä seutu- ja ympäristötiedon tulosalue Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Vantaan vesihuoltolaitoksiin. YTV:n liikenneosastosta sekä HKL:n tilaaja- ja suunnittelutoiminnoista muodostettiin samassa yhteydessä Helsingin seudun liikenne –kuntayhtymä HSL.

Näiden kuntayhtymien muodostaminen perustuu pääkaupunkiseudun kuntien jätehuolto ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annettuun lakiin (829/2009), jolla säänneltiin YTV:n purkaminen. Laissa määrätään, että YTV:n purkamisesta huolimatta Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Vantaan joukkoliikenne ja jätehuolto on edelleen hoidettava kuntien kesken yhteisesti erikseen perustettujen kuntayhtymien – siis HSL:n ja HSY:n – toimesta. Lain 5 §:ssä säädetään, että kuntayhtymien jäsenkuntia voivat olla myös muut kuin pääkaupunkiseudun kunnat.

HSY on keskeinen seudullisen ympäristöpolitiikan toteuttaja. HSY:n jäsenkuntia ovat Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa, minkä lisäksi sen toiminta on laajentunut kattamaan muita Helsingin seudun kuntia vesi- ja jätehuollon lisäksi mm. ilmansuojelussa, ilmastopolitiikassa ja maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteistyökysymyksissä. HSY:n perustehtävänä on hoitaa jäsenkuntiansa vesi- ja jätehuolto, ilmansuojelun seuranta- ja koulutustehtävät sekä seudulliset tietopalvelut. HSY tarjoaa palveluja yli miljoonalle Helsingin seudun asukkaalle, sen palveluksessa on 750 henkilöä ja vuotuinen liikevaihto on yli 300 miljoonaa euroa.

2 HSY:n nykyinen toiminta PKS-alueen ulkopuolella

2.1 Yleistä

HSY:n nykyiset toimialat ovat sellaisia, että niiden hoitaminen nykyistä pääkaupunkiseutua laajemmalla alueella on perusteltua. HSY hoitaa jo nykyisin julkis- tai yksityisoikeudellisten sopimusten perusteella jäte- ja vesihuollon piiriin kuuluvia toimintoja sekä ilmalaadun mittausta ja seurantaa useissa Helsingin seudun kunnissa.

2.2 Jätehuollon yhteistoiminta

Jäsenkuntien jätehuollon lisäksi HSY hoitaa julkisoikeudellisella sopimuksella Kirkkonummen kunnan jätehuollon kokonaisuudessaan. Tämä tarkoittaa, ettei kunnalle synny lainkaan kustannuksia, vaan jätemaksuilla katetaan jätehuollon hallinnosta, suunnittelusta ja kilpailutetusta kuljetuksesta sekä jätteen käsittelystä ja jäteaseman ylläpidosta aiheutuvat kustannukset.

Läntisellä Uudellamaalla, Hangon, Inkoon, Karjalohjan, Karkkilan, Lohjan, Nummi-Pusulan, Raaseporin, Siuntion ja Vihdin kuntien alueella jätehuollosta vastaa kuntien omistama Rosk'n Roll Oy Ab. HSY ja Rosk'n Roll ovat yhdessä neuvotelleet Vantaan Energia Oy:n jätevoimalaa koskevan sopimuksen, jonka mukaisesti pääkaupunkiseudun ja Länsi-Uudenmaan syntypaikkalajiteltu sekajäte poltetaan Vantaan Långmossebergeniin valmistuvassa laitoksessa.

Itä-Uudenmaan Jätehuolto Oy:n alueelta (Askola, Loviisa, Pornainen, Porvoo ja Sipoo) poltettava jäte kuljetetaan nykyisin Kotkan polttolaitokseen ja Vantaan Energian laitoksen valmistuttua Vantaalle. Rosk'n Roll Oy:n ja Itä-Uudenmaan Jätehuolto Oy:n omistajakunnat ovat tehneet aiesopimuksen, jonka mukaan yhtiöt fuusioidaan 1.1.2014 lukien. Keski-Uudenmaan alueella jätehuollosta vastaa Kiertokapula Oy, joka lisäksi toimii Hämeessä ja Pirkanmaalla.

2.3 Vesihuollon yhteistoiminta

2.3.1 Raakaveden hankinta ja vedenpuhdistus

Tärkein raakaveden toimittaja on Pääkaupunkiseudun Vesi Oy, jonka osakekannasta HSY omistaa 80,5 %. Se toimittaa osakkailleen korkealaatuista raakavettä Päijänteen Asikkalanselältä 120 km pitkän Päijänne-tunnelin avulla. PSV:llä on pysyvä oikeus 10 m³/s suuruiseen vedenottoon; nykyisin vettä otetaan kuitenkin vain noin 3,1 m³/s. HSY:n ohella vettä käyttävät raakavetenä Hyvinkää, Kirkkonummi ja Tuusulan Seudun vesilaitoskuntayhtymä (Kerava, Järvenpää, Tuusula ja Sipoo). Lisäksi vettä käyttää ajoittain Porvoo. Vesilaitoskäytön lisäksi vettä käytetään ns. kirkastevetenä parantamaan vedenlaatua Tuusulanjärvässä, Rusutjärvässä, Keravanjoessa ja Vantaanjoessa. Osakkaista Nurmijärvi ja Altia Oyj eivät ole aloittaneet vedenottoa.

HSY puhdistaa Päijänne-tunnelin raakavettä Helsingissä Vanhankaupungin ja Pitkähämeen puhdistuslaitoksilla sekä pintavettä Espoon Dämmanin laitoksella. Dämman on tarkoitus sulkea sen jälkeen, kun vedenjakelun siirtoyhteiset Länsi-Espooseen ovat valmistuneet.

HSY myy Kirkkonummelle pääosan sen käyttämästä talousvedestä; pienempi osa hankitaan toistaiseksi kunnan omalta puhdistamolalta ja paikalliselta teollisuuslaitokselta. Lisäksi HSY toimittaa vettä Vantaan kautta eräille Tuusulan ja Sipoon rajoilla sijaitseville teollisuus- ja asuntoalueille.

2.3.2 Viemärointi ja jäteveden puhdistus

HSY käsittelee Helsingin ja Itä-Vantaan jätevedet Helsingin Viikissä sijaitsevassa puhdistamossa sekä Länsi-Vantaan, Espoon ja Kauniaisten jätevedet Espoossa sijaitsevalla Suomenojan puhdistamolla.

Kerava, Järvenpää ja Tuusula omistavat jäsenenä yhdessä HSY:n kanssa oikeudet Keski-Uudenmaan vesiensuojelun liikelaitoskuntayhtymän (KUVES) omistamaan nk. meriviemäriin sekä siihen liittyvät osuudet Viikin puhdistamoon. Mainittujen kuntien jätevesien lisäksi KUVES:in viemärlaitoksen kautta toimitetaan Viikkiin sopimusperusteisesti osa Mäntsälän ja Pornaisten jätevesistä sekä Sipoon Nikkilän ja eräiden pientaloalueiden jätevedet.

Suomenojan puhdistamolla Espoossa käsitellään Espoon, Kauniaisten ja Länsi-Vantaan jätevesien lisäksi Kirkkonummen ja kuluvan vuoden loppuun mennessä myös Siuntion viemäroidyn alueen jätevedet. Näiden jätevesien lisäksi on Suomenojan korvaavan Blominmäen puhdistamon mitoituksessa otettu huomioon myös Vihdin kunnan jätevesien käsittely.

2.4 Seutu- ja ympäristötieto

HSY tuottaa luotettavaa ja ajantasaista seudullista tietoa hyvän kaupunki-ympäristön edistämiseksi. Tehtäviä ovat ilmanlaadun seuranta, ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen strategiatyö sekä seudullisen tiedon tuottaminen, jalostaminen ja tietopalvelu.

Ympäristönsuojelulain 25 §:n (laki 13/2011) mukaan pääkaupunkiseudulla ilmanlaadun seurannasta huolehtivat Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa yhdessä; vastaavasti asetuksessa määritellään pääkaupunkiseutu (HSY-alue) omaksi seuranta-alueekseen.

Ilmansuojeluyksikkö huolehtii kuntayhtymän jäsenkuntien ilmanlaadun seurannasta sekä ilmansuojelun tutkimus-, suunnittelu-, koulutus- ja valistus-tehtävistä. Se hoitaa erillisten sopimusten mukaisia ilmansuojelutehtäviä kuten energiantuotannon, satamien ja lentoliikenteen vaikutuksia ilmanlaatuun. HSY vastaa ilmanlaadun seurannasta myös Uudellamaalla mukaan lukien entisen Itä-Uudenmaan alue. HSY seuraa pääkaupunkiseudun ilmanlaadua jatkuvasti. Seudulla on 11 ilmanlaadun mittausasemaa, joiden tulokset päivittyvät tunneittain HSY:n verkkosivuille.

HSY:n mittausasemista 8 on pysyviä ja kolme vaihtaa paikkaansa vuosittain. Tänä vuonna siirrettävät mittausasemat mittaavat ilmanlaatua Tapanilassa, Kauniainsissa ja Kehä III:n varrella Varistossa. Sataman ilmanlaatua mitataan Katajankallalla. Muun Uudenmaan ilmanlaadun seurantamittaukset ovat Hyvinkäällä ja Lohjalla.

Ilmastoyksikkö vastaa kuntayhtymän jäsenkuntien yhteisestä strategiatyöstä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä edistää ja seuraa ilmastotavoitteiden ja energiatehokkuuden toteuttamista. Päästövähennysten tarkistaminen tehtiin viime vuonna ensimmäisen kerran yhteistyössä KUUMA - kuntien, Uudenmaan liiton ja Uudenmaan ELY-keskuksen

kanssa. Tehtäviin kuuluu myös pääkaupunkiseudun kasvihuonekaasupäästöjen laskenta. Vuoden 2013 alusta lukien on ilmastoneuvontakeskus eli ilmastoinfo ollut osa HSY:n toimintaa.

Tietoyhteistyöyksikkö tuottaa, kokoaa ja jalostaa seudullisesti yhtenäisiä rekisteri- ja paikkatietoja sekä seudun kehitystä kuvaavaa tietoa muun muassa väestöstä, asumisesta, työssäkäynnistä, yritystoiminnasta, yhdyskuntarakenteesta ja maankäytöstä. HSY vastaa yhdessä HSL:n ja Uudenmaan liiton kanssa MAL – aiesopimuksen tietopohjasta sekä seurantajärjestelmän luomisesta.

2.5 HSY:n alueellinen laajentuminen

Vihdin, Kirkkonummen ja Sipoon kunnat ovat laatineet selvitystyön niistä eduista ja haitoista, joita liittyminen HSY:n jäseneksi tai nykyistä syvempi yhteistyö HSY:n kanssa kunnille toisi. HSY:n kannalta tarkastellen liittyminen edellyttää sopimista mm. vesihuolto-infrastruktuurin hinnasta tai sen käytöstä maksettavasta korvauksesta.

Kirkkonummen osalta liittyminen on juridisesti varsin ongelmaton, koska kunnan koko jätehuolto sekä pääosa talousveden tuotannosta ja jäteveden puhdistuksesta jo nykyisellään hoidetaan HSY:n toimesta. Vihdin ja Sipoon osalta liittyminen on vesihuollon osalta mahdollista ilman muita sopijapuolia, mutta jätehuollon osalta tarvitaan järjestely, jossa nykyiset sopimukset jätehuollossa puretaan tai jätehuoltoyhtiö siirretään HSY:n toimittajaksi.

Toinen selvitystarpeen kohteena oleva laajentumissuunta on Keski-Uusimaa, jossa määräaikainen jätehuollon sopimusjärjestelmä joka tapauksessa joudutaan uudistamaan. Tuusulan seudun vesilaitoskuntayhtymän (TSV) toiminnan yhdistäminen HSY:n toimintaan toisi merkittäviä synergiaetuja korkealaatuisen tekopohjaveden hyödyntämisessä ja poikkeusolojen ja -tilanteiden vesihuoltojärjestelmiin varautumisessa.

Kuntarakenneuudistuksesta sekä nyt lausunnon kohteena olevasta metropolialueen esiselvityksestä johtuen on kaikki laajentumishankkeita koskevat selvitykset ja neuvottelut jäädytetty, mutta tehdyt selvitykset ovat hyödynnettävissä metropolialueen hallintomallia työstettäessä.

3 Yhteistyö Helsingin seudulla

Helsingin työssäkäynti- ja asuntomarkkina-alue ulottuu Helsingin seudun kuntia (14) laajemmalle ja sen vuoksi rajautuu yhteisen päätöksenteon tarve jossain kysymyksissä pääkaupunkiseudulle, toisissa Helsingin seudun kuntien alueelle ja muutamissa vielä laajemmalle alueelle. Tämän vuoksi tarvitaan arvioita, miltä osin seudun haasteita voidaan ratkaista metropolialueen kuntarakenteita kehittämällä ja miltä osin haasteisiin voidaan vastata Helsingin seudun kuntien tai sitä laajemman alueen yhteistyöllä. Voidaan esittää vahvoja perusteita sille, että yhdyskuntarakentamiseen, asumiseen, liikenteeseen sekä ympäristöön liittyvät tehtäväkokonaisuudet tulee hoitaa kattavasti koko Helsingin seudun alueella.

HSY:n kaikki toimialat ovat sellaisia, joiden hoitaminen nykyistä pääkaupunkiseutua suuremmissa yksiköissä on perusteltua. Erityisesti tämä koskee vesihuoltoa, jonka laatua, toimintavarmuutta ja taloutta voidaan oleellisesti parantaa yhdistämällä pienempiä yksiköjä suuremmiksi alueellisiksi toimijoiksi. Seudullisesti hoidetulla raakaveden hankinnalla, useamman vedenpuhdistus-

laitoksen yhteistoiminnalla sekä alueellisen vesihuoltolaitoksen toimesta tapahtuvalla talousveden jakelulla parannetaan vedentoimituksen laatua ja toimintavarmuutta. Jätevedenpuhdistuksen järkevällä keskittämällä saavutetaan hyötyjä sekä taloudellisesti että purkuvesistöjen kannalta. Alueelliseen vesihuolto-organisaatioon saadaan helpommin ammattitaitoista henkilöstöä, joka voi lisäksi erikoistua toimialan sisällä.

4 Kuntajakoselvitysalueet (Lausuntopyyntöns kohta 1)

4.1 Vaihtoehtoiset mallit kuntajakoselvitysalueiksi

HSY keskittyy tässä lausunnossa metropolihallintoon liittyvien kysymysten lisäksi esitettyihin osakuntaliitoksiin toimialansa puitteissa, mutta ei ota kantaa ensi sijassa kunnille osoitettuihin kysymyksiin vaihtoehtoisista kuntajakoselvitysalueista.

4.2 Esitetyt ehdotukset osakuntaliitoksiksi

Esiselvityksen kohdassa 7.2 esitetään eräitä osakuntaliitoksia, joiden tarpeellisuus voidaan arvioida vasta kuntajakoselvitysalueiden selvitysten käynnistyttyä. On selvää, että tässä esitetyt liitostarpeet raukeavat, mikäli kuntaraja kyseiseltä osin poistuu.

HSY:n kannalta osakuntaliitokset ovat perusteltuja silloin, kun kyseessä on maantieteellisesti naapurikuntaan tukeutuva asuin- tai teollisuusalue, jonka vesi- ja jätehuolto on tarkoituksenmukaisimmin hoidettavissa tai nykyisin jo osittain tai kokonaan hoidetaan naapurikunnan alueen kautta.

Oikeus osakuntaliitosta koskevan aloitteen tekemiseen on kunnalla tai sen jäsenellä; esimerkiksi kunnan asukas, kunnassa kiinteistön omistava tai siellä elinkeinotoimintaa harjoittava voi tehdä aloitteen osittaiskuntaliitoksesta; sen sijaan HSY:llä ei alueellisena viranomaisena ole tällaista oikeutta esimerkiksi Vantaan ja Sipoon tai Espoon ja Kirkkonummen raja-alueella. HSY:n hallitus on huomauttanut asiasta kuntarakennelakia koskevassa lausunnossa ja esittänyt, että oikeus osittaiskuntaliitosesityksen tekemiseen olisi myös alueellisella viranomaisella, jonka toiminnalle kuntarajan sijainnilla on erityistä merkitystä.

HSY:lla on kuitenkin oikeus tehdä esitys jäsenkunnan kautta, ja säädettävän lain sisällöstä riippumatta tulee HSY esittämään kuntarajan muutosta ainakin Kauhalan – Laitalan - Kolmperän alueella Espoon ja Kirkkonummen rajalla.

Esiselvityksessä erääksi merkittävimmäksi osaliitosalueeksi on nimetty Helsinki – Vantaan lentokentän vaikutusalue Tuusulan kunnan alueella. Alueen liittäminen Vantaan kaupunkiin on tärkeää Aviapoliksen suuralueen kehittämiseksi ja koko Suomen tavara- ja henkilöliikenteelle ja niihin liittyvälle logistiikalle. Sekä jäte- että vesihuollon kannalta osakuntaliitosten selvittäminen Lentokentän pohjoispuolisilla Vantaan ja Tuusulan raja-alueilla on perusteltua.

HSY huolehtii jo nyt osin vesihuollosta Tuusulan Kelatien ja Maantiekylän teollisuusalueilla. Tuusulan Maantiekylä on viemäröity HSY:n viemäriverkkoon Ilolan – Suutarilan pääviemäriin kautta; sieltä sekä Kelatien teollisuusalueelta on valmius jäteveden johtamiseksi siirtoviemäriin. Mikäli Tuusulan ja Vantaan välinen raja säilyy, on osakuntaliitoksella huolehdittava tarkoituksenmukaisen kaupunkirakenteen kehittämisestä erityisesti kunnallisteknisen infrastruktuurin kannalta.

Vantaan ja Tuusulan lisäksi tulee osakuntaliitos selvittää Vantaan ja Sipoon raja-alueella Helsinkiin liitetyn alueen pohjoispuolella. Läntisessä Sipoossa, Svartbölen sekä erityisesti Viirilän – Peltotien - Myraksen aluerakenne on irrallaan Sipoon muusta kuntarakenteesta ja suuntautuu Vantaaseen Myraksen pientaloalueen työntyessä kiilana Vantaan Päiväkummun alueeseen. Viirilän, Myraksen ja Peltotien alueet on viemäröity Korso - Rekolan pääviemärin kautta siirtoviemäriin. Tarkoituksenmukainen kaupunkirakenne ja kunnallisteknisen infrastruktuurin toimivuus edellyttää muutoksia kuntarajoihin alueella siinä tapauksessa, että Vantaa ja Sipoo kuuluvat eri kuntiin. Vantaan alueelle viemäröityjen Viirilän, Myraksen ja Peltotien asuinalueiden lisäksi tulisi tarkastella Sipoonkorven kansallispuiston länsipuolella olevaa haja-asutusaluetta Svartböleen saakka.

Selvityshenkilöt esittävät osakuntaliitoksen selvittämistä Veikkolan alueella. HSY:n mielestä selvitysalue tulee ulottaa Siikajärven – Kolmirannan alueeseen asti, jolloin kunnallistekninen infrastruktuuri selvitetään kokonaisuudessaan raja-alueella.

HSY:n toiminnan kannalta on perusteltua, että Kauhalan – Laitamaan – Kolmperän alueella selvitetään osakuntaliitoksen tarpeellisuus. Nykyisellään Ämmässuon jätekeskuksen alue ulottuu yhtenäisenä erityisalueena Kirkkonummen kunnan Kauhalan kylän alueelle. Mikäli Kirkkonummen ja Espoon välinen kuntaraja säilyy, on detaljikaavoituksen, kunnallistekniikan rakentamisen sekä lupakäsittelyn ja toiminnan valvonnan kannalta tarkoituksenmukaista, että Ämmässuon jätekeskus siihen liittyvine yleiskaavojen mukaisine erityisalueineen sekä lain ja viranomaispäätösten vaatimine suoja-alueineen kuuluisivat samaan kuntaan.

Lisäksi selvityshenkilöt esittävät osakuntaliitosselvityksen kohteeksi Nurmijärven Klaukkalaa Nurmijärven ja Vantaan kanssa. Esityksen lopputuloksesta riippumatta tulee Vantaan ja Nurmijärven raja-alueilla selvittää yksittäisten tilaryhmien ja tilojen mahdollinen siirtäminen Nurmijärven kunnasta Vantaan kaupunkiin ottaen erityisesti huomioon vesihuollon kehittäminen ja Vantaan vesistöalueen suojelutarpeet.

5 Metropolihallinnon mallit ja niiden toteuttaminen HSY:n kannalta (Lausuntopyynnön kohta 1)

5.1.1 Metropolihallinnon tehtäväkokonaisuus

HSY pitää perusteltuna näkemystä, jonka mukaan peruskuntien ja metropolihallinnon vahvuuden ja toimivallan määrän tulee olla kääntäen verrannollisia toisiinsa: seudun ongelmien ratkaiseminen vaatii vahvaa, vaaleilla valittua metropolihallintoa, jos kuntarakenteessa ei tapahdu merkittäviä muutoksia. Sen sijaan kevyt sopimusyhteistyöhön perustuva malli on mahdollinen siinä tapauksessa, että yhteisymmärrys suurkuntien perustamisesta syntyy.

HSY:n kannalta eri mallien mukaisen tehtäväkentän vertailussa on oleellista HSY:n omien tehtävien määräytyminen ja toisaalta metropolikaavaan ja MAL - suunnittelutyöhön liittyvät tehtävät. Sen sijaan koulutukseen, työllisyyteen, maahanmuuttajien kotouttamiseen ja ruotsinkielisten palveluihin liittyviin tehtäviin sekä eräisiin muihin metropolihallinnolle mahdollisesti siirtyviin tehtäviin, jotka eivät kuulu HSY:n toimialaan, ei tässä oteta kantaa.

5.1.2 HSY:n tehtävät sopimusyhteistyöhön perustuvassa metropolihallinnossa

Kahteen vahvaan peruskuntaan ja sopimusyhteistyöhön perustuvassa hallintomallissa HSY ja HSL säilyisivät edelleen itsenäisinä oikeushenkilöinä (kun-

tayhtyminä/liikelaitoskuntayhtyminä). Esiselvityksessä korostetaan HSY:n tehtäviä vesihuolto- ja jätelain mukaisena toimijana, jonka tehtäväkenttä laajenee uusien suurkuntien alueelle.

Sen sijaan mietinnössä ei käsitellä – joitakin mainintoja lukuun ottamatta – seudullisen ilmasto- ja ympäristöpolitiikan tarvetta ja tehtäviä. Samoin esiselvityksestä ei lukijalle aukene, että HSY:ssä toimii seutu- ja ympäristötiedon tuotosalue, jonka tehtäviä ovat ilmanlaadun seuranta, ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen strategiatyö sekä seudullisen tiedon tuottaminen, jalostaminen ja tietopalvelu.

Tietoyhteistyöyksikkö tuottaa, kokoaa ja jalostaa seudullisesti yhtenäisiä rekisteri- ja paikkatietoja sekä seudun kehitystä kuvaavaa tietoa muun muassa väestöstä, asumisesta, työssäkäynnistä, yritystoiminnasta, yhdyskuntarakenteesta ja maankäytöstä Helsingin seudun 14 kunnan alueella. HSY on esimerkiksi vastannut yhdessä HSL:n ja Uudenmaan liiton kanssa viime kesänä allekirjoitetun MAL – aiesopimuksen tietopohjan rakentamisesta ja seurantarjestelmän luomisesta.

Pääkaupunkiseudun kunnat ovat antaneet HSY:lle tehtäväksi seudun ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen strategioiden laatimisen yhteistyössä kaupunkien kanssa. Hillintästrategian tavoitteena on vähentää seudun asukasta kohden laskettujen kasvihuonekaasujen päästöjä 20 %:lla vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä ja aikaansaada seudusta hiilineutraali alue vuoteen 2050 mennessä.

Ilmastomuutokseen sopeutumisen osalta seudulla varaudutaan sään ääri-ilmiöiden sekä ilmastomuutoksen seurauksiin rakennetulle ja kaupunkiympäristölle. HSY seuraa sekä päästökehitystä että ilmastomuutokseen sopeutumista seudulla. Yhteistyö ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen osalta on laajenemassa koko Helsingin seudun alueelle.

HSY:n kanta on, että sen tehtäväkenttä tulee tältä osin säilyttää ennallaan ja metropolikaavan valmistelussa tukeutua mahdollisimman laajasti HSL ja HSY -kuntayhtymiin. Metropolikaavan valmistelusta vastaava yksikkö HSL ja HSY -kuntayhtymiä yhdistävässä keskushallinnossa tulee pitää mahdollisimman pienenä ja tehokkaana, jolloin vältytään uuden hallinnon tason perustamiselta.

Esiselvityksessä ehdotetaan perustellusti Helsingin seudun asuntotuotanto –kuntayhtymän /liikelaitoskuntayhtymän (HSA) perustamista, mutta ainoastaan vahvan metropolihallinnon vaihtoehdon yhteydessä. Kuitenkin sen perustaminen myös sopimusyhteistyöhön perustuvassa mallissa olisi perusteltua.

Suurkuntien omistamalle HSA:lle ei olisi tarpeen antaa toimivaltaa asuntotuotantoa koskevassa päätöksenteossa, mutta sillä olisi samanlainen palvelutehtävä kuin HSL ja HSY –kuntayhtymillä. Tästä syystä HSA:n perustamiseen on syytä varautua myös tässä mallissa.

5.1.3 HSY:n tehtävät vahvan metropolihallinnon mallissa

Vahvaan metropolihallintoon ja vaihtoehtoiisiin kuntajakoselvitysalueisiin perustuvassa mallissa HSL ja HSY esitetään fuusioitavaksi metropoliorganisaation, ja perustettavaksi erilliset liikelaitokset niiden palvelutoimintaa varten. Lisäksi perustetaan metropolihallinnon osaksi HSA –kuntayhtymä sekä väylärahasto.

Tässä hallintomallissa on tarkoituksenmukaista edelliseen malliin verrattuna siirtää huomattavasti enemmän yhteisiä johtamisen, hallinnon ja strategisen suunnittelun tehtäviä metropoliorganisaation keskushallintoon. Lisäksi esiselvityksen sivulla 82 todetaan, että ”liikennejärjestelmäsuunnittelu ja seudullisen tiedon tuottaminen sekä ilman- ja ilmastonsuojelun tehtävät liitetään osaksi metropolihallinnon suunnittelu- ja kehittämistehtäviä”. Edellä kohdassa 6.1.2 kuvattujen seutu- ja ympäristötiedon tehtävien säilyttäminen toistaiseksi osana perustettavaa HSY –liikelaitosta on kuitenkin perusteltua toiminnan jatkuvuuden ja uuteen organisaation siirtymiseen liittyvien kitkatekijöiden vähentämiseksi.

Metropolihallinnon perustamisvaiheessa on sen tehtäväkentän kehittämisen ytimenä maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) yhteen sovitettu kokonaisuus. Sen perusajatus on viime vuosien aikana yhä laajemmin hyväksytty myös seudun sisällä. Viime vuoden kesäkuussa allekirjoitetussa valtion ja Helsingin seudun kuntien MAL – aiesopimuksessa (2012 – 2015) asetettiin tavoitteeksi seudun yhteinen maankäyttösuunnitelma, jossa sovitetaan yhteen alue- ja yhdyskuntarakenteen sekä liikennejärjestelmän kehittämisperiaatteet ja -ratkaisut. Työn yhteydessä määritellään maankäyttö- ja rakennuslain 46 a §:n mukaisen pääkaupunkiseudun yhteisen yleiskaavan tarve ja aikataulu sekä seudun muiden kuntien alueille laadittavien yhteisten yleiskaavojen tarve ja aikataulutus.

Tämän pohjalta olisi siten luontevaa, että lakisääteisen metropolihallinnon rakentaminen aloitetaan säätämällä Helsingin seutua koskeva MAL – laki tai metropolilaki. Sen mukaan perustettava metropolihallinto päättäisi Helsingin seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen strategiasta, jossa määritellään maankäytön, asumisen ja liikennejärjestelmän kehittämisen seudulliset periaatteet ja tavoitteet. Strategiaa toteutettaisiin metropolikaavan, seudullisen asunto-ohjelman ja Helsingin seudun liikennejärjestelmän (HLJ) kautta. Strategian valmistelua varten organisoitaisiin tarvittava selvitys-, tutkimus- ja suunnittelutyö. Lainsäädäntöprosessin rinnalla valmisteltaisiin asuntotuotannon uuden seudullisen toimijan HSA:n perustamista.

5.2 Eri malleissa esitetyt päätöksenteon järjestämisen vaihtoehdot

5.2.1 HSY:n juridisesta asemasta johtuvat rajoitukset päätöksenteon järjestämiselle

HSY on juridiselta statukseltaan itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö, kuntayhtymä. Mietittäessä tapaa, jolla HSY siirretään metropolihallinnon osaksi, on otettava huomioon joukko reunaehtoja.

HSY on neljän pääkaupunkiseudun kunnan, Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Vantaan omistama kuntayhtymä, jolla on jälleenhankinta-arvoltaan usean miljardin euron suuruinen omaisuus ja joka on velkaa, pääosin omistajakunnilleen, lähes 2 miljardia euroa. Osa muista kymmenestä pääkaupunkiseudun kunnasta on julkisoikeudellisessa (Kirkkonummen jätehuolto) tai yksityisoikeudellisessa (muut jätehuollon sekä kaikki vesihuollon palvelut) sopimussuhteessa HSY:n kanssa. Kuntajaon muuttuessa ei HSY -kuntaan liittyvän kunnan tai kunnanosan vesihuolto-omaisuus automaattisesti siirry HSY:lle tai vesihuollon toiminta-alue laajene eivätkä alueelliset jätehuoltojärjestelyt raukea. HSY on toiminnassa ns. 24/7 periaatteella eli tietyiltä osin päivystys on jatkuvaa; sillä tulee operatiivisten toimintojen lisäksi olla jatkuvasti olemassa hallitus ja toimiva virkamiesjohto ja sen juridinen oikeushenkilöstä ei saa hetkeksikään lakata. HSY:n toiminnat voidaan luovuttaa liikkeenluovutuksin, mutta sen tulee tapahtua ilman oikeushenkilöaseman katkeamista; luovutus ei esimerkiksi voi tapahtua perustettavan organisaation lukuun. – Toisaalta kaik-

ki järjestelyt tulisi voida suorittaa ilman kallista ja suuritöistä selvitystilamenetelyä.

Jotta HSY voidaan fuusioda 14 nykyisen kunnan muodostamaan metropolikuntayhtymään liikelaitoksena, tulee molempien organisaatioiden jäsenpohjien olla samat. Lailla voitaneen määrätä, tosin se vaatii vielä perustuslain mukaisten edellytysten selvittämistä, että kaikkien Helsingin seudun kuntien on oltava jäsenenä metropolihallintoon kuuluvassa HSY -liikelaitoskuntayhtymässä tai liikelaitoksessa, mutta jäsenyys ei synny lain nojalla, vaan vaatii erilaisia julkis- ja yksityisoikeudellisia päätöksiä, sopimuksia ja oikeustoimia. Jotta kunta voi liittyä HSY:n jäseneksi, tulee esimerkiksi vesihuolto-omaisuus tai sen käyttöoikeus siirtää HSY:lle. Tämä edellyttää joko liikkeenluovutusta tai vuokrausmenettelyä. Liittyvien kuntien vesi- ja jätehuoltoa palvelevat organisaatiot on liitettävä HSY -liikelaitoskuntayhtymään, ja kaikkien näiden toimien kustannusvastuusta sovittava. Päätöksistä voidaan valittaa ja korvausmäärät riitauttaa, mistä johtuen päätöksenteko saattaa venyä useammankin vuoden mittaiseksi.

Jätehuolto on eri kunnissa järjestetty eri tavoin; kunta voi toimia itse jätteen kuljettajana, kuljetuksesta voi kunnan lukuun vastata urakoitsija tai yhdellä tai useammalla kunnalla voi olla yhteinen jätehuollosta vastaava organisaatio, esimerkiksi kuntayhtiö, liikelaitos tai osakeyhtiö. Sopimusjärjestelyihin voi liittyä pitkiä sopimusaikoja tai kunta voi olla mukana jäteyhtiön osakassopimuksessa, jonka sitovuus on järjestetty taloudellisin sanktioin. Tällaisten järjestelyjen purkaminen vaatii aikaa, eikä taloudellisten sitoumusten yksityisoikeudellisen luonteen vuoksi järjestelyjä ole mahdollista yksiviivaisesti purkaa lailla. Kuntaliitosten seurauksena maassamme on kuntia, joiden eri osissa sovelletaan erilaisia järjestelmiä jätteen keräyksessä; kyseessä lienee laissa sääntelemätön tilanne. Hallintoa ja päätöksentekoa järjestettäessä on otettava huomioon, että uusien kuntien tai metropolioorganisaation toiminta-alueella voidaan joutua turvautumaan erilaisiin tilapäisjärjestelyihin usean vuoden pituisena siirtymäaikana.

Metropolilain valmistelussa ja metropolioorganisaatiota suunniteltaessa on nämä järjestelytarpeet otettava huomioon.

Kuntajakomuutoksesta seuraa, että jäte- ja vesihuollon maksut ja niiden määräytymisperusteet pitää yhtenäistää uusien kuntien koko aluetta koskeviksi. Kuntajakolain 33 §:n mukaan tämän on tapahduttava kuntajaon voimaantullessa, jollei mainitusta ajankohdasta ole lakiin perustuvaa syytä poiketa.

Jätehuollossa yhtenäistäminen merkitsee toisaalta taksojen muuttamista, toisaalta tietojen siirtämistä uuden jätehuoltoviranomaisen asiakastietokantaan. Vesihuollossa yhtenäistämistä ei voi toteuttaa pelkästään muuttamalla takssassa olevia yksikköhintoja, vaan se voi vaatia lukuisia muutoksia laskennan perustietoihin. Huonoimmassa tapauksessa kaikissa yhdistyvissä kunnissa ovat esimerkiksi kiinteistökohtaisten maksujen määräytymisperusteet ja tietojen tallennustapa toisistaan eroavat. Muun muassa rakennuksen asuinpinta-alan laskentatapa voi olla määritelty tai pinta-ala porrastettu maksuluokkiin toisistaan poikkeavalla tavalla tai huoneluon laskentaperusteet ovat erilaiset. Perusmaksu voi määräytyä yksinomaan rakennuksen mittoihin perustuen tai sen peruste olla vesihuoltotekninen.

Vaikka tietojen yhtenäistämistä on edistetty jo pitkään, on kunnissa historiallisista syistä asiakashallintajärjestelmiä, joiden tiedot eivät ole yhteismitallisia ja joiden yhteiskäyttö edellyttää suuritöistä ja aikaa vaativaa konvertointia.

Jäte- ja vesihuoltolaeissa ei ole otettu huomioon siirtymäajan tarvetta kunta- jaon muutostilanteissa, vaan asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun olisi toteuttava välittömästi kuntaliitoksesta lähtien. Käytännössä tämä ei aina ole mahdollista, ja kuntien tai toimintojen yhdistämistapauksessa joudutaan soveltamaan siirtymäaikaa ilman, että laissa olisi siihen valtuutussäännöstä. HSY:n perustamisen yhteydessä neljän kaupungin vesihuoltolaitosten yhdistämisessä sovellettiin kolmen vuoden siirtymäaikaa.

HSY:n hallitus uudistaa kuntarakennelakiluonnoksen käsittelyn yhteydessä tekemänsä esityksen, jonka mukaan Kuntajakolain 33 §:n 1. momentin määräys siitä, että maksuperusteiden yhtenäistämisen tulee tapahtua kuntien yhdistämisestä lukien, ellei toisin johdu ”lakiin perustuvasta syystä”, tulisi Kuntarakennelain säätämisen yhteydessä muuttaa muotoon ”erityisen painavasta syystä”.

5.2.2 Päätöksenteon järjestäminen sopimusyhteistyöhön perustuvassa metropolihallinnossa

Vireillä oleva kuntalain uudistushanke aiheuttanee muutoksia kuntien välisen yhteistyön toteuttamisen muotoihin ja erityisesti kuntayhtymien rakenteeseen ja asemaan. Tässä ja kohdan 5.2.3 hahmotelmissa lähdetään kuitenkin siitä, että käytettävissä ovat edelleen kuntien välisen yhteistyön organisaatio ”kuntayhtymä” sekä sitä vastaava ”liikelaitoskuntayhtymä”, jonka jäsenenä voi olla myös kuntayhtymä ja jonka hallitusta vastaava elin ”johtokunta” on vapaammin muodostettavissa.

Esiselvityksessä ei ole haluttu ottaa yksityiskohtaista kantaa siihen, miten kuntien välinen yhteistyö organisoidaan. Sopimusyhteistyöhön perustuva metropolihallinto voidaan esiselvityksessä olevassa mallissa tulkita tarkoittavan löyhää yhteistyön organisointia, jossa varsinaista uutta juridista henkilöä ei muodostettaisi kuntien ja HSL ja HSY –kuntayhtymien lisäksi. Nykymuotoisen MAL - suunnittelun organisointiin järjestely saattaa olla riittävä, mutta jos päädytään antamaan yhteistoimintaelimelle oikeusvaikutteisen kaavan valmistelu-tehtäviä tai siirtämään sille Uudenmaan liiton tai ELY-keskusten nykyisiä tehtäviä, on ratkaistava, miten päätösvallan käyttö ja virkavastuu järjestetään. Tällöin voi tarkoituksenmukaisemmaksi vaihtoehdoksi osoittautua erillisen kuntayhtymän perustaminen.

Jos yhteistoimintaorganisaatio organisoidaan ”Metropolikuntayhtymäksi”, on perusteltua muuttaa HSL ja HSY –kuntayhtymät liikelaitoskuntayhtymiksi ja keventää päätöksentekojärjestelmää esimerkiksi seuraavasti:

Metropolikuntayhtymän ylin päättävä elin on metropolivaltuusto, jonka jäsenet nimetään jäsenkuntien valtuutetuista kunnallisvaalien vaalituloksen mukaisesti. Metropolivaltuusto toimii myös HSL ja HSY –liikelaitoskuntayhtymien yhtymäkokouksena. Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan, jonka jäsenistä vähintään puolet on metropolivaltuutettuja. Tarkastuslautakunta toimii samalla HSL ja HSY–liikelaitoskuntayhtymien tarkastuslautakuntana. Valtuusto asettaa metropolihallituksen, jonka jaostot toimivat HSL ja HSY –liikelaitoskuntayhtymien johtokuntina.

5.2.3 Päätöksenteon järjestäminen vahvan metropolihallinnon mallissa

5.2.3.1 Metropolivaltuuston vaalit

Esiselvityksessä todetaan, että metropolivaltuuston valinta tapahtuisi ”kunta-vaalien yhteydessä” toteutettaviin suoriin vaaleihin. Ilmaisu ”yhteydessä” tarkoittanee ajankohtaa, ei vaalitapaa.

Tavoitteena on siis metropolivaltuuston valitseminen mahdollisimman pitkälle kunnallisvaaleja vastaavalla menettelyllä. Ehdotus on herättänyt myös vastustusta, koska uskotaan järjestelyn johtavan pienten kuntien ehdokkaiden jäävän valitsematta ja pidetään siksi kiintiöitä ja kuntien valtuustojen suorittamaa vaalia oikeudenmukaisempana ratkaisuna. Tällöin kuitenkin sivuutetaan se tosiasia, että valtuuston suorittama vaali suosii aina suuria ryhmiä eikä juurikaan poikkea kuntakohtaisesta enemmistövaaleista.

Kuntien kuulemiskierroksen yhteydessä useat kunnat esittivät erilaisia kiintiö- tai vaalipiirijärjestelmiä. Näitä harkittaessa on otettava huomioon, että ne aiheuttavat ns. vaalitivasta riippuvan eli piilevän äänikynnyksen, jossa osa äänistä jää vaikutuksettomiksi (ns. hukkaäännet). Selvästi tasapuolisempaan vaalitapaan johtaisi tasauspaikkojen tai siirtoäänien käyttö, mutta kyseiset järjestelmät ovat monimutkaisia ja vaikeita ymmärtää, ja Suomessa niitä kohtaan tunnetaan epäluuloa.

Valtioneuvoston 1986 asettama, Erkki Tuomiojan puheenjohtolla työskennellyt seutuhallintokomitea käsitteli mietinnössään¹ pääkaupunkiseudulle ehdotetun seutuvaltuuston vaalitapaa ja päätyi suosittamaan yhden vaalipiirin järjestelmää ja alueellisen edustuksen turvaavaa tarkistusmenettelyä.

Sen mukaisesti vaalit toimitetaan yhdessä vaalipiirissä normaalin suhteellisen vaalitavan mukaan. Mikäli vaalin tulos normaalimenetelmällä laskettuna ei johda vähintään yhden kussakin kunnassa asuvan ehdokkaan tulemiseen valituksi, sovelletaan laissa säädettyä erityismenettelyä. Sen mukaan tulisi valituksi kunnan A edustajana A:n kunnassa eniten ääniä saaneen ja koko vaaleissa vähintään yhteen paikkaan oikeuttavan äänimäärän saaneen ryhmän eniten ääniä saanut, A:n kunnassa asuva ehdokas, joka syrjäyttäisi viimeisen muutoin valituksi tulleen oman ryhmänsä ehdokkaan.

Esitetty järjestely tulisi ottaa pohjaehdotukseksi vaalijärjestelmää suunniteltaessa, koska se ei aiheuta hukkaäännten lisääntymistä, toteuttaa muita ratkaisuja paremmin suhteellisuusvaatimuksen ja on selkeä ja yksinkertainen tasauspaikka- tai siirtoäänijärjestelmiin verrattuna.

Metropolivaalien järjestämistä koskevat säännökset, joista vaalitavan valinta on keskeisin kysymys, vaativat sekä metropolilain säätämistä että tarvittavat muutokset vaalilakiin. Vaalitavan lisäksi tulee päättää myös muista keskeisistä yksityiskohdista, kuten ehdokasasettelun periaatteista sekä vaalikelpoisuudesta ja sen rajoituksista.

Vaalien toimeenpanon suhteen on huomattava, että siitä vastaamaan on perustettava kunnista erillinen vaaliviranomainen, joka laadituttaa ja hyväksyy vaaliluettelon, hyväksyy ehdokasasettelun ja laatii ehdokaslistojen yhdistelmän, huolehtii ehdokaslistojen yhdistelmien ja äänestyslippujen painatuksesta ja jakelusta sekä huolehtii varsinaisesta ääntenlaskennasta (ns. tarkistuslaskenta) ja vaalien tuloksen vahvistamisesta ja kuuluttamisesta.

Vaaliviranomainen tarvitsee vaalipäivänä ja sitä seuraavina laskentapäivinä 150 – 200 henkilön suuruisen vaalilaskentayksikön, jonka virkailijoina valtiolisten vaalien vaalipiirilautakunnat ovat käyttäneet tehtävään palkattuja opiskelijoita. Koska kuntien keskusvaalilautakuntien vaalitoimistot ovat sidottuja kunnallisvaalien toimittamiseen ja metropolivaalien aiheuttamiin lisätehtäviin,

¹ Seutuhallintokomitean mietintö, Komiteamietintö 1987:47

on syytä selvittää, voisiko Uudenmaan ja Helsingin vaalipiirilautakuntien vaalilaskentaan varattuja resursseja ottaa käyttöön metropolivaaleissa².

Vaalien toimeenpanoa koskevat järjestelyt ovat yhdessä metropolilain säätämisen kanssa kiireellisin osa metropolihallinnon perustamista.

5.2.3.2 Muut hallinnolliset järjestelyt

Metropolivaalien lisäksi muut päätöksentekoa ja hallintoa koskevat perusperiaatteet säädettäneen yleisellä tasolla metropolilaissa. Alemmat hallinnon yksityiskohdat määritellään hallinto- ja johtosäännössä. Jako lienee samantyyppinen kuin kumotussa YTV-laissa. Metropolilaissa on syytä yleissäännöksellä täsmentää, mitä erikoislakien säännöksiä metropolihallintoon sovelletaan; tällöin esimerkiksi ongelmat verolakien soveltamisessa vältetään.

Myös vahvaan seutuhallintoon perustuvassa mallissa on tarkoituksenmukaista, että HSL ja HSY –kuntayhtymät muutetaan liikelaitoskuntayhtymiksi, joiden johtokuntina toimivat metropolihallituksen jaostot. Liittäminen metropolioorganisaation liikelaitoksiksi tapahtuu vasta myöhemmässä vaiheessa. Näin on meneteltävä siksi, että liian suuren massan samanaikainen yhdistäminen aiheuttaa helposti häiriöitä toiminnalle; virheitä, vahinkoja ja edunmenetyksiä. Toiminnan kannalta välttämättömät lupien siirrot, rekisteröinnit ja ilmoitukset sekä vakuutusten ja rahaliikenteen muutokset vaativat runsaasti erilaisia toimenpiteitä ja aikaa.

HSY perustettiin kesällä 2009, mutta sen varsinainen toiminta aloitettiin 1.1.2010, jolloin siihen liitettiin osia lakkautetusta YTV:stä sekä neljän kunnan vesihuoltolaitokset. Jälkikäteen arvioiden HSY:n perustamiseen, erityisesti IT-järjestelmiin sekä talous- ja kassahallinnon toiminnan käynnistämiseen olisi tullut varata enemmän aikaa. Vaikkakin isommilta vahingoilta vältyttiin, on kokemuksista syytä ottaa opiksi, ja varautua metropolihallintoon liittyviin muutoksiin yksityiskohtaisemmin ja riittävän pitkällä aikajänteellä.

5.3 Eri malleissa esitetyt rahoitusvaihtoehdot

Rahoituksen osalta sopimusyhteistyöhön pohjautuva malli perustuu varsin pitkälle nykyiseen käytäntöön, jossa jäte- ja vesihuollon palvelut rahoitetaan asiakasmaksuin ja muu toiminta kuntaosuuksin.

Vahvan metropolihallinnon osalta esitetään erilaisia ja osin täsmentymättömiä rahoitusmalleja. Suosituksessa (s. 84) esitettyä mallia, jossa metropolikaavan kustannukset katetaan kiinteistöverolla, elinkeinoasioiden hoito yhteisöverolla j.n.e. voidaan pitää sinänsä tasapuolisuutta ja oikeudenmukaisuutta tavoittelevana, mutta käytännön toteutuksen kannalta tarpeettoman haasteelliselta. Tavoitteena tulisi olla yksinkertainen, selkeä ja helposti ennustettava rahoitusmalli. Tällaisena voisi pitää aikanaan YTV:n rahoitusmalliksi esitettyä järjestelyä, jossa YTV:lle olisi kuulunut tietty osa veroäyristä (nykyinen veroprosentti); kuntaosuuksia ei siis olisi peritty asukasluvun tai verotulomäärien suhteessa, vaan kannettujen veroäyrien eli asukkaiden tulojen suhteessa.

Myös metropolihallinnon osalta tämä periaate on harkitsemisen arvoinen, koska se sisältää automaationa muuten vaikeasti toteutuvan tulojen tasauksen.

² Vaalien toimittamista koskevissa käytännön kysymyksissä saa lisätietoja Uudenmaan ja Helsingin vaalipiirilautakuntien edustajilta; yhteystiedot osoitteessa <http://www.vaalit.fi/15218.htm>

Metropolihallinnon rahoituksen järjestäminen on yksi keskeisimmistä metropolilain kohdista, ja sen valmisteluun ja käsittelyyn on panostettava alusta alkaen.

6 Metropolialuetta koskeva aluerajaus (Lausuntopyynnön kohta 2)

HSY katsoo, että vaihtoehdosta riippumatta suunnittelu tulee kohdistaa 14 kunnan alueeseen, jolloin Vihti on mukana valmistelutyössä. Kyseinen aluerajaus on syntynyt seudullisen yhteistyön kautta ja siten luonteva pohja yhteistyön jatkokehitykselle. Rajaus on myös MAL-suunnittelun kannalta perusteltu. Alueen laajentaminen tässä vaiheessa Lohjan tai Porvoon suuntiin tekisi metropolihallinnon suunnittelutyön liian laajaksi ja raskaaksi vaaranyöen tavoittelun lopputuloksen.

7 Metropolihallinnon perustamisen aikataulu (Lausuntopyynnön kohta 3)

Metropolihallinnon perustamisessa on keskeinen kysymys valmius vaalien toimittamiseen. Mikäli valmiudet järjestää metropolihallinnon vaalit vuoden 2016 kunnallisvaalien yhteydessä ovat olemassa, niin varsinainen toiminta on mahdollista käynnistää 1.1.2017. Mikäli tässä aikataulussa ei pysytä, siirrytään toiminnan aloittaminen vuoteen 2021.

Kolmas vaihtoehto on järjestää vaalit erillään kunnallisvaaleista, mutta silloin kaikki vaaleista aiheutuvat kustannukset, mukaan lukien ennakoäänestyksen järjestämisen sekä kotimaassa että ulkomailla, kohdistuisivat yksinomaan metropolivaaleihin. Ennakoäänestyksen kustannukset, joista osa on piileviä, ovat huomattavat.

Jotta vaalit olisi mahdollista järjestää syksyllä 2016, tulee lainsäädännöllisen valmiuden lisäksi elokuusta 2015 alkaen olla toiminnassa metropolivaalien keskuslautakunta ja vaalitoimiston runko. Tämä puolestaan edellyttää, että metropoliorganisaatio on perustettu keväällä 2015 heti sen mahdollistavan lain voimaantulon jälkeen. Metropolilaissa tulee mahdollistaa siirtymäkauden metropolivaltuuston valinta kuntien valtuustojen nimeämistä jäsenistä.

Metropoliorganisaation muodollinen perustaminen keväällä 2015 mahdollistaa käytännön perustamistoimenpiteiden ja siirtymäkauden strategian suunnittelun sekä alustavan henkilöstö- ja toimitilasuunnittelun käynnistämisen. Suunnittelutyön tulee tapahtua yhdessä HSL ja HSY –kuntayhtymien kanssa.

Metropolilain vahvistaminen ja voimaantulo keväällä 2015 edellyttää, että metropolilaki ja vaalilain muutos sisällytetään keväätistuntokauden 2015 lainsäädäntöohjelmaan ja annetaan eduskunnalle heti keväätistuntokauden alkaessa.

Tämä taas edellyttää, että lainsäädäntö on valmisteltu hyvissä ajoin ennen vuoden 2014 loppua. Lainsäädäntötyö tulee käynnistää jo kuluvan vuoden aikana; ja täystehoisesti vuoden 2014 helmi – maaliskuussa, kun kuntien liitoselvitykset ja niihin liittyen perusteet metropolihallinnon järjestämiselle ovat tiedossa.

8 Lausunnonantajan esille ottamat muut kysymykset (Lausuntopyynnön kohta 4) / Henkilöstön asema muutoksessa

HSY:n hallitus huomautti kuntarakennelain luonnoksesta 26.2.2013 antamassaan lausunnossa siitä, että laissa, toisin kuin lain perusteluissa, ei ole mai-

nintaa siitä, että myös kuntayhtymien henkilöstö kuuluu kuntarakennemuutoksen yhteydessä määräaikaisen, tehostetun irtisanomissuojan piiriin.

HSY pitää tärkeänä henkilöstön aseman turvaamista ja irtisanomissuojaa myös tilanteissa, joissa kuntayhtymän henkilöstö siirtyy kunnan tai toisen kuntayhtymän palvelukseen.

9 Yhteenveto

Lausunnossa otetaan seuraava kanta esiselvityksestä ilmeneviin, HSY:n ja yleisemmin Helsingin seudulla toimivien kuntayhtymien kannalta nouseviin kysymyksiin:

1. *Vaikka HSY:n laajentumista koskevat selvitykset ja neuvottelut on jäädytetty, on HSY:llä valmiudet laajentumiseen sekä yhteistyökuntien että laajemminkin kehyskuntien kanssa;*
2. *Metropolialueen hallintoa järjestettäessä tulee yhtenä peruslähtökohdانا olla se, että yhdyskuntarakentamiseen, asumiseen, liikenteeseen ja ympäristöön liittyvät tehtäväkokonaisuudet hoidetaan kattavasti koko Helsingin seudun alueella;*
3. *Peruslähtökohdan metropolihallinnon tehtävien suunnittelussa muodostaa se tosiasia, että kaikki HSY:n toimialat ovat sellaisia, joiden hoitaminen nykyistä pääkaupunkiseutua suuremmassa yksikössä on perusteltua;*
4. *Mikäli HSY – alueen nykyiset kuntarajat säilyvät, tulee osittaiskuntaliitoksen tarve selvittää ainakin Lentokentän pohjoispuolisilla teollisuusalueilla Vantaan ja Tuusulan rajalla, Viirilän – Peltotien Myraksen alueella Vantaan ja Sipoon rajalla mukaan lukien haja-asutusalue Svartböleen saakka, Veikkolan – Siikajärven – Kolmrannan alueella Espoon ja Kirkkonummen rajalla, Kauhalan – Laitamaan – Kolmperän alueella Kirkkonummen ja Espoon rajalla sekä Vantaan ja Nurmijärven alueella Klaukkalan pohjoispuolella;*
5. *Sopimussyhteistyöhön perustuvassa metropolihallinnossa tulee HSY:n nykyinen tehtäväkenttä säilyttää ennallaan ja tukeutua metropolikaavan suunnittelussa mahdollisimman paljon nykyisiin kuntayhtymiin siitä riippumatta muodostetaanko yhteistoimintaorganisaatio kuntayhtymäksi;*
6. *HSA –kuntayhtymä on perusteltu myös sopimussyhteistyöhön perustuvassa mallissa, jossa sillä olisi samanlainen palvelutehtävä kuin HSL ja HSY –kuntayhtymillä;*
7. *Myös vahvan metropolihallinnon mallissa on syytä säilyttää nykyiset kuntayhtymät liikelaitoskuntayhtymiksi muutettuina siirtymäkauden ajan nykyisine tehtävineen;*
8. *Kuntarakennelain (nyk. Kuntajakolaki) 33 §:n 1. momentin määräys ”lakiin perustuvasta syystä” on kuntarakennelain säätämisen yhteydessä muutettava muotoon ”erityisen painavasta syystä”;*
9. *Metropolivaltuuston vaalit tulee toteuttaa siten, että koko seutu on yhtenä vaalipiirinä ja siinä noudatetaan normaalia suhteellista vaalitapaa;*

jokaiselle kunnalle taataan kuitenkin vähintään yksi valtuustopaikka käyttämällä tarkistusmenettelyä, jossa korkeimman äänimäärän saanut kunnan edustaja syrjäyttää viimeisenä valtuustoon päässeän oman ryhmänsä edustajan;

10. *Metropolilainsäädännön valmistelu tulee aloittaa täystehoisesti viimeistään helmi – maaliskuussa 2014, kun kuntien liitosselvitykset ja niihin liittyen perusteet metropolihallinnon järjestämiselle ovat tiedossa;*
11. *Metropoliorganisaation perustamisessa keskeisin merkitys on metropolivaltuuston vaaleilla; mikäli metropolihallinto halutaan saattaa voimaan 1.1.2017 lukien, on lainsäädännölliset ja tekniset valmiudet vaaleihin luotava vuosien 2014 – 2016 aikana ja vaalit toimitettava vuoden 2016 kunnallisvaalien yhteydessä;*
12. *Metropolialuetta koskevan aluerajauksen osalta HSY katsoo, että valmistelutyö tulee kohdistaa 14 kunnan alueeseen, jossa Vihti on mukana sekä*
13. *Kuntayhtymien henkilöstön irtisanomisturva tulee järjestää samantasoisena kuin peruskuntien.*

10 Lisätietoja

Helsingin seudun ympäristöpalvelut –kuntayhtymä on omalta osaltaan valmis osallistumaan lainsäädännön kehittämiseen ja hallinnollisten hankkeiden jatkovalmisteluun. Erityisesti tarjoudumme mukaan mahdollisesti käynnistyvään metropolihallinnon valmisteluun ja sen vaatimien selvitysten laatimiseen.

Lisätietoja asiasta antavat toimitusjohtaja Raimo Inkinen (045 635 77 41) ja hallintojohtaja Matti Hilli (040 580 4940).

Helsingin seudun ympäristöpalvelut –kuntayhtymä

Raimo Inkinen
toimitusjohtaja